

Üreme Çağındaki Kadınlarda Yenilikçilik ve Aile Planlaması Tutumu Arasındaki İlişki*

Ebru CİRBAN EKREM¹, Yakup ÖNAL², Mehmet Can YİĞİT³

(Geliş Tarihi/Received: 22.03.2025; Kabul Tarihi/Accepted: 12.06.2025)

Özet

Araştırmanın amacı, üreme çağındaki kadınların bireysel yenilikçilik düzeyleri ile Aile Planlaması (AP) tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı kesitsel tasarımdadır. Çalışmanın evrenini ülkemizde yaşayan aktif üreme çağındaki (18-49 yaş) kadınlar oluşturmuştur. Araştırma dahil etme kriterlerine uyan 672 kadın ile tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri Ekim 2023-Ocak 2024 tarihleri arasında Türkiye genelinden "Tanıtıcı Bilgi Formu", Aile Planlaması Tutum Ölçeği-APTÖ" ve "Bireysel Yenilikçilik Ölçeği-BYÖ" ile online olarak toplanmıştır. Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalaması 22,00±5,25'tir. Kadınların eğitim durumu ile BYÖ arasında hem kadınların hem eşlerinin eğitim durumu ve yaşadıkları bölge ile APTÖ arasında ilişki bulunmuştur (p<0,05). Kadınların BYÖ toplam puan ortalaması 64,19±13,06, APTÖ toplam puan ortalaması 131,68±25,52'dir. BYÖ ile APTÖ arasında orta düzeyde, pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Kadınlar orta düzeyde yenilikçi ve AP tutumları iyi düzeydeydi. Kadınların tanıtıcı özellikleri yenilikçilik ve AP tutumlarını etkilemekteydi. Kadınların yenilikçiliği arttıkça AP'ye karşı olumlu tutumu artmaktaydı. Araştırma, bireysel yenilikçiliğin kadınların AP'ye yönelik yaklaşımlarını şekillendirmede önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, hemşirelerin ve sağlık profesyonellerinin AP eğitim ve danışmanlık süreçlerinde yenilikçi yöntem ve stratejilere yer vermeleri önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Aile planlaması, Yenilikçilik, Üreme Çağı, Kadın, Tutum

The Relationship Between Innovation and Family Planning Attitudes Among Women of Reproductive Age

Abstract

The aim of the research is to determine the relationship between individual innovativeness levels of women of reproductive age and their Family Planning (FP) attitudes. The research is a descriptive and correlational cross-sectional design. The universe of the study consists of women of active reproductive age (18-49 years old) living in our country. The research was completed with 672 women who met the inclusion criteria. The data of the research were collected online from all over Turkey between October 2023-January 2024 with the "Introductory Information Form", Family Planning Attitude Scale- FPAS" and "Individual Innovation Scale- IIS". The average age of the women participating in the research was 22.00±5.25. A relationship was found between the educational status of the women and the educational status of both the women and their husbands, and the region of residence and the FPAS (p<0,05). The total average score of the women on the FPAS was 64.19±13.06, and the total average score of the FPAS was 131.68±25.52. A statistically significant relationship was found between the FPAS and the FPAS at a moderate level and positively (p<0.05). The women were moderately innovative and their FP attitudes were at a good level. The introductory characteristics of the women affected their innovativeness and FP attitudes. As the innovativeness of the women increased, their positive attitudes towards FP increased. The research reveals that individual innovation is an important determinant in shaping women's approaches to FP. In this regard, it is recommended that nurses and health professionals include innovative methods and strategies in FP training and consultancy processes.

Keywords: Family planning, Innovation, Reproductive Age, Women, Attitude

¹Öğr. Gör. Dr., Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum, Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı., Bartın, Türkiye. E-mail: cirban.ebru@gmail.com / ecirban@bartin.edu.tr ORCID: 0000-0003-4442-0675

²Hemşire, Bartın Devlet Hastanesi, Bartın, Türkiye. E-mail: yakuponal.3651@gmail.com ORCID: 0000-0002-1146-1326

³Hemşire, Ümraniye Eğitim Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye. E-mail: mehmetcan.8.yigit@gmail.com ORCID: 0000-0003-2831-5808

*Bu araştırma 20-21 Aralık 2024 tarihinde 2.Uluslararası Değişen Dünyada Çeşm-i Cihan Sağlık Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 2023 yılı 1. Döneminde 1919B012303193 proje numarası ile desteklenmiştir.

GİRİŞ

Yenilikçilik, eski fikirleri atma ve yeni alternatifler bulma isteğidir. Bireysel yenilikçiliğin, bir yenilikle karşılaşıldığında bireyin doğasını yansıtan kalıcı bir kişilik özelliği olduğu belirtilmektedir (Tarhan, 2021). Bireysel yenilikçi yapıya sahip olan kişilerin yeni fikirleri kabullenme ve benimseme düzeyleri yüksektir. Bireysel yenilikçilik kavramı içerisinde risk alma, deneyimlere açık olma, yaratıcılık, fikir liderliği gibi kavramlar bulunur. Yenilikçilik, birey ve ait olduğu topluluk tarafından yeni olarak tanımlanan her türlü düşünce, nesne ve uygulamadır (Patır, 2019). Yenilikçi kişiler kendine güvenen, merak yetenekleri son derece gelişmiş olan, yeni deneyimlere açık olan, değişime motive olan, hedef odaklı ve pes etmeyenlerdir (İbrahim, 2023). Yenilikçi yaklaşım, bireylerin tüm yaşam alanlarını etkileyebileceği gibi, aile planlaması tutumlarını da etkileyebilir.

Aile planlaması (AP), bireylerin istedikleri zaman, istedikleri sayıda, istedikleri aralıklarla çocuk sahibi olma yetenekleridir (Hakizimana ve Odjidja, 2021). AP'nin anne, bebek ve toplum sağlığı açısından sayısız yararı vardır. AP'nin anne sağlığı için yararları annenin fiziksel ve mental sağlığını korumak, istenmeyen gebelikleri önlemek, bireylerin aktif çocuk bakabilecekleri yaşta çocuk sahibi olmalarına olanak sağlamak, çok sayıda ve sık aralıklı doğumları önlemektir. AP, bebek sağlığı açısından ileri yaş gebelik oluşumunu engelleyerek konjenital anomalileri önler, istenmeyen bebek sayısını azaltır, bebeklerin ve çocukların sağlıklı, mutlu ve huzurlu ailelerde büyümesini sağlar. AP toplum sağlığı açısından ise topluma bedenen ruhen sağlık ve ekonomik olanakları yeterli fertlerin yetişmesine olanak sağlar, hızlı nüfus artışını azaltır, çocuk sahibi olmayan ailelere çocuk sahibi olmaları için yardım eder, kontraseptif yöntemlerle birlikte cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı koruma sağlar (Başkan Birinci, 2020). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden Hedef 3: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam başlığında anne, bebek ve çocuk sağlığının korunması, geliştirilmesi ve ölümlerin önlenmesi için AP konusuna önem verilmesi belirtilmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2023).

Nüfus artış hızı fazla olan ülkelerde nüfus kontrolsüz bir şekilde artar ve sonucunda ülkede kaynak sorunlarına, sosyoekonomik sorunlara ve kalkınma hızının yavaşlamasına neden olur. Düzensiz nüfus artışını önlemek için çiftler mevcut durumlarını göz önünde bulundurarak istedikleri sayıda ve istedikleri zamanda çocuk sahibi olmak için AP yöntemi kullanılmalıdır (Hakizimana ve Odjidja, 2021). AP'nin asıl hedefi, istenmeyen gebeliklerin önleyip ana çocuk sağlığını en üst seviyeye çıkarmaktır (Hakizimana ve Odjidja, 2021). AP bu kadar önemli olmasına rağmen dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de etkili bir yöntem kullanımı istenilen düzeyde değildir (Turan, 2023; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), 2018). TNSA 2018 yılı verilerine göre; halen evli kadınların %70'i bir AP yöntemi kullanmakta iken halen evli kadınların %12'sinin karşılanmamış AP ihtiyacının olduğu belirtilmektedir (TNSA, 2018). Bu veriler doğrultusunda Türkiye'de AP ile ilgili çalışmaların yapılması gerektiği açıkça görülmektedir.

AP yöntemleri iki ana başlıkta yer alır. Bunlar; etkili-modern kontraseptif yöntemler ve etkisi sınırlı-geleneksel yöntemlerdir. Modern kontrasepsiyonlar; hormonal kontraseptifler, rahim içi araçlar, bariyer yöntemler ve

gönüllü cerrahi sterilizasyon yöntemleridir. Geleneksel yöntemler ise; takvim yöntemi, servikal palpasyon ve geri çekme gibi yöntemlerdir (Özçelik, 2016). Günümüzde küreselleşme ve teknolojiye gelişmelerin etkisiyle kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarının karşılanması, yöntem yan etkilerinin azaltılması, erken dönemde yöntem bırakmanın önlenmesi ile teknoloji ve bilimdeki ilerlemelerin etkisiyle AP çeşitlerinde yenilikçi yöntemler geliştirilmektedir (Haddad ve ark., 2021; Kodaz, 2018). AP’de yenilikler hem kadınlara hem de erkeklere yönelik yapılmaktadır. Kadına ait yöntemlerde yenilikler kombine kontraseptif vajinal halkalar, bariyer yöntemler, kombine kontraseptif formülasyonlar, kombine transdermal formülasyonlar, intrauterin sistemler, sadece progesteron içeren sistemler (vajinal halkalar, implantlar) ve acil kontrasepsiyondaki gelişmelerdir. Erkeğe ait yöntemlerdeki yenilikler ise hormonal yöntemler ve hormonal olmayan yöntemlerdeki gelişmelerdir (Kodaz, 2018). Yine kontraseptif aşı çalışmaları da gelişmekte olan bir alandır (Kalem, 2016). Literatür incelendiğinde, bireysel yenilikçilik düzeyi ile aile planlamasına yönelik tutum arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara sınırlı sayıda rastlanmaktadır. Oysa teknolojik gelişmeler ve kontraseptif yöntemlerdeki çeşitlenme, bireylerin bu yeniliklere yaklaşımını anlamayı gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmamız bu iki önemli kavram arasındaki ilişkiyi inceleyen özgün katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada üreme çağındaki kadınların bireysel yenilikçilik düzeyleri ile AP tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

Araştırma soruları:

- Üreme çağındaki kadınların bireysel yenilikçilik düzeyleri nedir ve hangi faktörler etkiler?
- Üreme çağındaki kadınların AP tutumları ne düzeydedir ve hangi faktörler etkiler?
- Üreme çağındaki kadınların yenilikçilik düzeyleri AP tutumları arasında ilişki var mıdır?

METOT

Araştırma Türü

Bu araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı kesitsel bir tasarımla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Evren ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini Türkiye’de yaşayan aktif üreme çağındaki (18-49 yaş) kadınlar oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem büyüklüğü G*Power 3.1.9.7 ile Ayaz ve Yaman (2009)’ın araştırmasındaki APTÖ puanının ortalaması (120.1±13.8) baz alınarak, %5 hata payı ve %90 güç ile 503 olarak hesaplanmıştır. Olası veri kayıpları göz önünde bulundurulduğunda araştırmaya %10 daha fazla kadının alınması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda örnekleme yer alması gereken kadın sayısı 555 olarak hesaplanmıştır. Araştırma dahil etme kriterlerine uyan 672 kadın ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın Dahil Edilme Kriterleri:

- 18-49 yaş arasında kadın olmak,
- Menopoz tanısı almamış olmak,
- Gebe olmamak,
- Herhangi bir bedensel ya da zihinsel engele sahip olmamak,
- Okur-yazar olmak,
- İnternet erişimine sahip olmak,
- Android cep telefonu kullanmak,
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olmaktır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanmasında kadınların sosyodemografik verilerinin elde edilmesine yönelik “Tanıtıcı Bilgi Formu”, “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği” ve “Aile Planlaması Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak oluşturulmuş bu form katılımcıların demografik (yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu, aylık gelir düzeyi vb.) ve AP durumları (düzenlik kullanılan AP yöntemi, erkeklerin AP yöntemi kullanmalarına ilişkin tutum, AP’de yenilikler vb.) ile ilgili bilgileri elde etmeye yönelik 15 sorudan oluşmaktadır (Değerli Kodaz ve ark., 2018; Örsal, 2006).

Bireysel Yenilikçilik Ölçeği (BYÖ)

BYÖ’nün orijinali Hurt, Joseph ve Cook (1977) tarafından “Individual Innovativeness (II)” adıyla geliştirilmiş, Kılıçer ve Odabaşı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Beşli likert tipte olan (Kesinlikle Katılmıyorum-1, Tamamen Katılıyorum-5) BYÖ, 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği oluşturan maddelerin 12’si olumlu, sekizi ise olumsuzdur. BYÖ’nde toplam yenilikçilik puanı, pozitif maddelerden alınan toplam puandan negatif maddelerden alınan toplam puanın çıkarılmasıyla elde edilen puana 42 puan eklenmesiyle hesaplanmaktadır. Buna göre, BYÖ’nden en düşük 14, en yüksek ise 94 puan alınabilmektedir. BYÖ’nden alınan puan 80’in üzerindeyse yenilikçi, 69-80 aralığındaysa öncü, 57-68 arasındaysa sorgulayıcı, 46-56 arasındaysa kuşkucu, 46 puanın altındaysa gelenekçi olarak kategorize edilmektedir. Katılımcıların bireysel yenilikçilik puanı 68 puandan yüksekse yüksek düzeyde yenilikçi, 68 ile 64 puan aralığındaysa orta düzeyde yenilikçi ve 64 puanın altındaysa düşük düzeyde yenilikçi olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0.82’dir (Kılıçer ve Odabaşı, 2010). Bu çalışmada BYÖ’nin Cronbach Alfa değeri 0.89 olarak hesaplanmıştır.

Aile Planlaması Tutum Ölçeği (APTÖ)

Örsal tarafından geliştirilen (2006) APTÖ, 34 maddeden oluşmakta, beşli likert tipte (Tamamen Katılıyorum (1), Tamamen Katılmıyorum (5)) ve üç alt boyuttan (topluma ilişkin tutum alt boyutu, yöntemlere ilişkin tutum alt boyutu ve doğuma ilişkin tutum alt boyutu) oluşmaktadır. APTÖ'den en az 34, en fazla 170 puan alınabilmektedir. Puanın yüksek olması AP'ye yönelik olumlu tutumun arttığını göstermektedir. APTÖ'nün Cronbach Alfa değeri 0,90'dur (Örsal, 2006; Örsal ve Kubilay, 2007). APTÖ'nün bu araştırmada Cronbach Alfa değeri 0,95 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Ekim 2023-Ocak 2024 tarihleri arasında çevrim içi bir anket yazılımı (Google Form) aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara ulaşılmasında kartopu örnekleme yöntemi kullanılmış; anket bağlantısı, araştırmacıların sosyal medya hesapları (WhatsApp, Twitter/X, Instagram ve Facebook) üzerinden haftada üç kez (Pazartesi, Çarşamba, Cuma) paylaşılmıştır. Anketin ilk sayfasında araştırmanın amacı açıklanmış, katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiş ve çevrim içi bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Katılımcılar anketi kendi beyanlarına dayalı olarak (öz bildirim) yaklaşık 7–10 dakika içerisinde tamamlamıştır.

İstatistiksel Analiz

Veriler IBM SPSS Statistics 23.0 programına aktararak tamamlanmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken kategorik değişkenler için frekans dağılımı (sayı, yüzde), sayısal değişkenler için tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum, maksimum) verilmiştir. İki grup arasındaki fark olup olmadığına bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla grup arasında fark olup olmadığına tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) ile bakılmıştır. One Way ANOVA sonucunda iki veya daha fazla grup için hesaplanan bir değişkenin varyanslarının eşitliğini değerlendirmek için Levene testi, farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığı çoklu karşılaştırma testi (Bonferroni ya da Tamhane's T2) ile kontrol edilmiştir. Varyans homojenliğini sağlayan değişkenlerde gruplar arasındaki fark incelemesi için Bonferroni, varyans homojenliğini sağlamayan değişkenlerde gruplar arasında fark incelemesi için Tamhane's T2 testine bakılmıştır. İki değişken arasındaki ilişkinin gücünün ve birbirleriyle olan ilişkilerinin incelenmesi için Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Ölçeklerin iç tutarlılık ve güvenilirlikleri için ise Cronbach alfa değerinden yararlanılmıştır. Anlamlılık için $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

Etik Yaklaşım

Bu araştırma, yürütüldüğü üniversitenin Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan etik onay alınarak gerçekleştirilmiştir (Protokol No: 2023-SBB-0416, Tarih: 17.07.2023). Katılımcılara çalışmanın amacı, katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve verilerin yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağı bilgisi sunulmuş, çevrim içi bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu Etik İlkeleri doğrultusunda yürütülmüştür.

BULGULAR

Kadınların Tanıtıcı Özellikleri

Kadınların yaş ortalaması $22,00 \pm 5,25$ ve evlilik süresi $9,55 \pm 10,57$ yıl idi. Kadınların %92,3'ü bekar, %77,8'i lisans ve üzeri eğitime sahip, %59,7'sinin eşi lisans ve üzeri eğitime sahip ve %93,3'ünün çocuğu yoktu. Kadınların %57,6'sının geliri giderine eşit ve %42,3'ü ülkenin kuzeyinde yaşıyordu (Tablo 1).

Katılımcıların AP Özellikleri

Kadınların %83,0'ü AP yöntemi kullanmıyor, %66,4'ü erkeklerin AP yöntemi kullanmasını uygun buluyor, %53,9'u erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemlerini duymamış ve %70,8'i yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak istiyordu (Tablo 2).

Kadınların Tanıtıcı Özellikleri ile Değişkenler Arasındaki Farklılıklar

Kadınların tanıtıcı özellikleri ile BYÖ ve APTÖ arasındaki farklılıkların incelenmesi Tablo 3'te gösterilmiştir. Kadınların eğitim durumu ile BYÖ arasında ilişki saptanmıştır ($t=-3,234$, $p=0,013$). İleri analizde farklılığın lisans ve üzeri eğitime sahip kadınlardan kaynaklandığı bulunmuştur. Kadınların ($t=-2,352$, $p=0,011$) ve eşlerinin ($t=-2,339$, $p=0,007$) eğitim durumu ile yaşanan bölge ($t=3,644$, $p=0,013$) ile APTÖ arasında ilişki bulunmuştur. Yapılan ileri analizde farklılığın kendisi ve eşi lisans ve üzeri eğitime sahip olanlar ile ülkenin orta kesiminde yaşayan kadınlardan kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Kadınların AP özellikleri ile BYÖ ve APTÖ arasındaki farklılıklar Tablo 4'te verilmiştir. Kadınların yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu ile BYÖ arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($t=2,930$, $p=0,004$). Farklılığın yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteyenlerden kaynaklandığı saptanmıştır. APTÖ ile kadınların kullandıkları AP yöntemi ($F=11,254$, $p=0,000$), erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemlerini duyma durumu ($t=3,041$, $p=0,002$) ve yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu ($t=7,875$, $p=0,000$) APTÖ ile anlamlı farklılık vermiştir. İleri analizde farklılığın modern AP yöntemlerini kullananlar, erkekler için geliştirilen AP yöntemlerini duyanlar ve yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteyenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir. (Tablo 4).

BYÖ ve APTÖ'nün Korelasyon Analizi

BYÖ toplam puan ortalaması $64,19 \pm 13,06$, APTÖ toplam puan ortalaması $131,68 \pm 25,52$ 'dir. BYÖ ile APTÖ toplam puanları arasında orta düzeyde, pozitif yönde ($r=0,354$, $p=0,000$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 5).

TARTIŞMA

Bireysel Yenilikçilikle İlişkili Bulguların İncelenmesi

Bu araştırmada üreme çağındaki kadınların bireysel yenilikçilik düzeyleri ile AP tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada kadınların eğitim durumu ile BYÖ arasında ilişki saptanmıştır. Farklılığın lisans ve üzeri eğitime sahip kadınlardan kaynaklandığı bulunmuştur. Bu bulgunun aksine Erzurum'da hemşireler ile

yapılan bir araştırmada eğitim düzeyi ile BYÖ arasında ilişki bulunmamıştır (Sis Çelik ve ark., 2020). Amasya’da hemşirelik ve ebelik öğrencileri, İstanbul’da hemşirelik öğrencileri ile yapılan araştırmalarda da eğitim kademesi ile BYÖ arasında ilişki belirlenmemiştir (Kilci Erciyas ve ark., 2024; Özen ve ark., 2020). Eğitim düzeyi ile BYÖ ilişkisinin incelendiği araştırmaların artırılması ilişkinin açıklanabilmesi için faydalı olabilir.

Aile Planlaması Tutumlarıyla İlgili Bulguların İncelenmesi

Literatürde AP ile ilgili tutumun çeşitli değişkenlerden etkilendiği belirtilmektedir (Hossain ve ark., 2018; Rutaremwa ve ark., 2015). Kadınların ve eşlerinin eğitim durumu ile yaşanan bölgenin AP tutum puanlarını anlamlı şekilde etkilediği bulunmuştur. Bu bulgu, mevcut literatürle paraleldir. Türkiye genelinde ve Şanlıurfa’da yapılan çalışmalarda, eğitim düzeyi arttıkça AP’ye yönelik olumlu tutumun da arttığı gösterilmiştir (Gözükara ve ark., 2015; Uzunçakmak ve Hepokur, 2024). Ankara’da ve Konya’da yaşayan Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan araştırmalarda kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyi arttıkça AP tutumunun arttığı belirlenmiştir (Alan Dikmen ve ark., 2019; Ayaz ve Yaman Efe, 2009). Benzer bulgular, Uganda (Rutaremwa ve ark., 2015), Bangladeş (Hossain ve ark., 2018), Etiyopya (Hailemariam ve Haddis, 2011) ve Afrika’da (Hakizimana ve Odjidja, 2021) da saptanmıştır. Bu ilişki eğitim düzeyinin bilgiye erişim, farkındalık ve karar alma yetisini geliştirmesiyle açıklanabilir.

Kadınların yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu ile BYÖ arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Farklılığın yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteyenlerden kaynaklandığı saptanmıştır. Bu araştırmadaki bulguya benzer şekilde Kilci Erciyas ve arkadaşlarının (2024) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı araştırmada da yeni ürün geliştirme fikri ile BYÖ anlamlı sonuç vermiştir. İzmir’de hemşirelerle yapılan bir başka araştırmada da bilimsel gelişmeleri takip edenlerin daha yenilikçi olduğu belirlenmiştir (Başoğlu ve Durmaz Edeer, 2017). Bu doğrultuda yenilikçi tutum ve davranışların kadınların tanıtıcı özelliklerinden etkilendiği düşünülmektedir.

APTÖ ile kadınların kullandıkları AP yöntemi, erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemlerini duyma durumu ve yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumunun APTÖ ile anlamlı farklılık verdiği belirlenmiştir. İleri analizde farklılığın modern yöntemleri kullananlar, erkekler için geliştirilen AP yöntemlerini duyanlar ve yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteyenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Yenilikçi AP yöntemleri mevcut AP yöntemleri tarafından karşılanmayan AP ihtiyacını karşılamak için geliştirilmektedir. Hem kadınlar hem de erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemleri yan etkileri, bulaşıcı hastalıklar ile maliyeti azaltmayı ve daha erişilebilir olmayı hedeflenmektedir (Haddad ve ark., 2021). Bulguya paralel olarak Ankara’da yapılan bir araştırmada AP yöntemi kullanma durumunun AP tutumunu arttırdığı belirtilmiştir (Ayaz ve Yaman Efe, 2009). Bu araştırmadaki bulgunun aksine Türkiye’de yapılan iki farklı araştırmada AP yöntem çeşidi ile AP tutumu arasında ilişki bulunmamıştır (Gözükara ve ark., 2015; Uzunçakmak ve Hepokur, 2024). Farklılığın araştırmaların örneklem gruplarında yer alan kadınların tanıtıcı özelliklerinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

BYÖ ve APTÖ Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

BYÖ toplam puan ortalaması $64,19 \pm 13,06$ olup, kadınların orta düzeyde yenilikçi oldukları belirlenmiştir. Araştırmada yer alan kadınların literatüre göre daha yenilikçi olduğu görülmüştür. Ankara'da hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik profilleri ve yenilikçiliğin önündeki engellerin incelenmesi amacıyla yapılan bir araştırmada öğrencilerin BYÖ toplam puan ortalaması $63,92 \pm 10,06$ olup, öğrencilerin düşük düzeyde yenilikçi olduğu bulunmuştur (Ertuğ ve Kaya, 2017). Erzurum'da hemşireler ile yapılan bir araştırmada da hemşirelerin düşük düzeyde yenilikçi olduğu ($60,88 \pm 6,89$) belirlenmiştir (Sis Çelik ve ark., 2020). Amasya'da hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yapılan araştırmada ise öğrencilerin düşük düzeyde yenilikçi olduğu ($59,47 \pm 7,23$) bulunmuştur (Kilci Erciyas ve ark., 2024). Bulgu ile literatür verileri arasındaki bu farklılık örneklem gruplarından ve örneklem gruplarının tanıtıcı özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada kadınların APTÖ toplam puan ortalaması $131,68 \pm 25,52$ olup kadınların AP tutumlarının iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bulguya benzer olarak Şanlıurfa'da ($124,20 \pm 27,34$) (Gözükara ve ark., 2015), Ankara'da ($120,1 \pm 13,80$) (Ayaz ve Yaman Efe, 2009) ve Etiyopya'da (%56) (Fantaye ve Damte, 2024) yapılan araştırmalarda AP tutumu iyi düzeyde bulunmuştur. Fakat bulgunun aksine Erzurum ($113,93 \pm 19,90$) ve Kars'ta ($115,27 \pm 24,46$) yapılan araştırmalarda kadınların AP tutumu daha düşük (Ejder Tekgündüz ve ark., 2021), Türkiye genelinde online olarak yapılan bir araştırmada ise daha yüksek ($143,78 \pm 24,72$) olduğu bulunmuştur (Uzunçakmak ve Hepokur, 2024). Bu farklılık kadınların yaşadığı bölgelerin AP ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları ile kültürel inanışlarından kaynaklanabileceğini düşündürmüştür.

Araştırmada BYÖ ile APTÖ arasında orta düzeyde, pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sağlık alanında yapılan birçok yeniliğinin, sağlık düzeyini geliştirdiği belirtilmiştir. Tutumların değişimi zaman almaktadır. Yeniliklerin yayılması da insanlar arasında fikir alışverişini gerektiren zamanla değişim gösteren sosyal bir süreçtir. Bu doğrultuda yeniliklere yönelik tutum oluşumunun hızlı değişim gösteremediği söylenebilir (Akinyemi, Harris ve Kawonga, 2019). Kadınların yenilikleri kabullenme ve kullanma düzeyi arttıkça kullanılan AP yöntem çeşitlerini de artacağı ve yenilikçi AP yöntemlerini tercih edebilecekleri düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bu araştırma kesitsel tasarımla yürütülmüştür, dolayısıyla nedensellik ilişkisi kurmak mümkün değildir. Veriler öz bildirim yoluyla toplandığı için yanıtların doğruluğu katılımcı beyanlarına dayanmaktadır. Ayrıca örneklemin büyük çoğunluğu bekar kadınlardan oluştuğu için sonuçlar evli kadınlara genellenemez. Benzer konuda evli kadınların tutumlarını belirlemeye yönelik araştırmaların yapılması faydalı olabilir. Ayrıca literatürde AP ile bireysel yenilikçiliğin sorgulandığı araştırmalara ulaşılabilmiş olması tartışma bölümünü sınırlamıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak, kadınların orta düzeyde yenilikçi ve AP tutumlarının iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kadınların yenilikçilik ve AP tutumları tanıtıcı özelliklerinden etkilenmektedir. Kadınların eğitim düzeyi arttıkça yenilikçilik düzeyi artmaktadır. Kendisi ve eşi lisans ve üzeri eğitime sahip ve ülkenin orta kesiminde yaşayan kadınların AP tutumları daha olumludur. Kadınların yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu ile BYÖ arasında, kadınların kullandıkları AP yöntemi, erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemlerini duyma durumu ve yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu arttıkça AP'ye karşı olumlu tutumları da artmaktadır. Ayrıca kadınların yenilikçiliği arttıkça AP'ye karşı olumlu tutumu artmaktadır. Bu doğrultuda hemşireler, bireylere verdikleri AP eğitim ve danışmanlıklarında yenilikçi yöntemleri kullanmaları fayda sağlayabilir. Gelecekte, farklı bölge ve demografik grupları kapsayan, özellikle evli kadınların dahil edildiği çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca bireysel yenilikçilik ile AP tutumunun ilişkisini inceleyen nicel ve nitel araştırmaların sayısının artırılması, bu konudaki literatür boşluğunu gidermek açısından önemlidir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

- Akinyemi, O., Harris, B., & Kawonga, M. (2019). Innovation diffusion: how homogenous networks influence the uptake of community-based injectable contraceptives. *BMC Public Health*, 19, 1520. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7819-5>
- Alan Dikmen, H., Cankaya, S., & Dereli Yılmaz S(2019). The attitudes of refugee women in Turkey towards family planning. *Public Health Nursing*, 36, 45–52. <https://doi.org/10.1111/phn.12553>
- Başkan Birinci, F. (2020). *Evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerinde aile planlaması eğitiminin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Başoğlu, M., & Durmaz Edeer, A. (2017). X ve Y kuşağındaki hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik farkındalıklarının karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 77-84.
- Değerli Kodaz, N., Altuntuğ, K., & Ege, E. (2018). Aile planlaması yöntemlerinde güncel gelişmeler. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 4(1), 109-130.
- Ertuğ, N., & Kaya, H. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin bireysel yenilikçilik profilleri ve yenilikçiliğin önündeki engellerin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(3), 192-197. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2017.192>
- Fantaye, F. T., & Damtew, S. A. (2024). Women decision making on use of modern family planning methods and associated factors, evidence from PMA Ethiopia. *PLOS One*, 19(2), e0298516. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0298516>
- Gözükara, F., Kabalcıoğlu, F., & Ersin, F. (2015). Şanlıurfa İlinde kadınların aile planlamasına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 9-16.
- Haddad Lısa, B., Townsend, John, W., & Sitruk-Ware, R. (2021). Contraceptive Technologies: looking ahead to new approaches to increase options for family planning. *Clinical Obstetrics and Gynecology*, 64(3), 435-448, <https://doi.org/10.1097/GRF.0000000000000628>

- Hailemariam, A., & Haddis, F. (2011). Factors affecting unmet need for family planning in southern nations, nationalities and peoples region, Ethiopia. *Ethiopian Journal of Health Sciences*, 21(2), 77-89. <https://doi.org/10.4314/ejhs.v21i2.69048>
- Hakizimana, S., & Odjidja, E.N. (2021). Beyond knowledge acquisition: factors influencing family planning utilization among women in conservative communities in Rural Burundi. *Reproductive Health*, 18, 94. <https://doi.org/10.1186/s12978-021-01150-7>
- Hossain, M., Khan, M., Ababneh, F., & Shaw, J.E.H. (2018). Identifying factors influencing contraceptive use in Bangladesh: evidence from BDHS 2014 data. *BMC Public Health*, 18, 192. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5098-1>
- İbrahim, E., & Hasan, G. (2023). Dönüşümcü liderliğin bireysel yenilikçiliğe etkisinde örgütsel öğrenme ikliminin aracılık rolü üzerine bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 39-56.
- Kalem, M.N., Köşüş, A., Köşüş, N., Kalem, Z., & Eser, A.A., (2016). Kontraseptif aşular. *Türkiye Klinikleri Journal of Gynecology Obstetrics*, 26(1), 42-51.
- Kılıçer, K., & Odabaşı, H.F. (2010). Bireysel Yenilikçilik Ölçeği (BYÖ): Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 150-164.
- Kilci Erciyas, Ş., Cirban Ekrem, E., & Ketten Edis, E. (2024). Relationship Between individual innovativeness levels and attitudes toward artificial intelligence among nursing and midwifery students. *CIN: Computers, Informatics, Nursing*, 42(11), 802-808. <https://doi.org/10.1097/CIN.0000000000001170>
- Örsal, Ö. (2006). *Ankara Belediye Sınırları İçinde Yaşayan Bireylerin Aile Planlamasına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). T.C. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Örsal, Ö., & Kubilay, G. (2007). Aile Planlaması Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 155-164.
- Özçelik, E. (2016). Doğal aile planlaması yöntemleri. *The Journal of Turkish Family Physician*, 7(3), 45-53.
- Özen, N., Bal Özkaptan, B., Akyar, İ., & Terzioğlu, F. (2020). Hemşirelik öğrencilerinde bilgi okuryazarlığı ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(2), 120-127. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2020.66742>
- Patır, S., & Karahan, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin bireysel yenilikçilik kapasitelerinin belirlenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 42-58.
- Rutaremwya, G., Kabagenyi, A., Wandera, S.O., Jhamba, T., Akiror, E., & Nviiri, H. L. (2015). Predictors of modern contraceptive use during the postpartum period among women in Uganda: a population-based cross sectional study. *BMC Public Health*, 15, 262. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-1611-y>
- Sis Çelik, A., Bayrakçeken, E., & Kılınç, T. (2020). Hemşirelerin cinsiyet rollerine göre bireysel yenilikçilik özellikleri ve etkileyen faktörler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 23(3), 397-409. <https://doi.org/10.17049/ataunihem.618080>
- Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. (2023). Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>
Erişim tarihi: 22.05.2023
- Tarhan, N., & Sevgi, Ş. (2021). Sağlıkta bireysel yenilikçilik, motivasyonel kararlılık ve performans. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 11(1), 10-15.
- TNSA. (2018). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Ankara, Türkiye. http://www.sck.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/08/TNSA2018_a_na_Rapor.pdf Erişim Tarihi: 19.05.2023

Turan, Z., & Koruk, F. (2023). Erken postpartum dönemde kadınların aile planlamasına yönelik tutumu ve etkileyen faktörler. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 16(1), 103-113. <https://doi.org/10.26559/mersinsbd.1201755>

Uzunçakmak, T., & Hepokur, Ş.N. (2023). Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemlerini Tercihlerinin ve Tutumlarının Belirlenmesi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 32(5), 334-343. <https://doi.org/10.17942/sted.1067387>

TABLolar

Tablo 1. Kadınların tanıtıcı özellikleri (N=672)

Değişkenler		$\bar{X} \pm SS$ (min-maks)		
Yaş		22,00±5,25 (18-49)		
Evlilik süresi		9,55±10,57 (1-30)		
			n	%
Medeni durum	Bekar		620	92,3
	Evli		52	7,7
Eğitim durumu	Lise ve altı		85	12,7
	Lisans ve üzeri		587	77,8
Çalışma durumu	Evet		96	14,3
	Hayır		576	85,7
Eşin eğitim durumu	Lise ve altı		25	40,3
	Lisans ve üzeri		37	59,7
Eşin çalışma durumu	Evet		47	75,8
	Hayır		15	24,2
Çocuk varlığı	Evet		45	6,7
	Hayır		627	93,3
Gelir durumu	Gelir giderden az		226	33,6
	Gelir gidere eşit		387	57,6
	Gelir giderden fazla		59	8,8
Yaşanılan bölge	Kuzey (Karadeniz Bölgesi)		284	42,3
	Batı (Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgesi)		153	22,8
	Orta (İç Anadolu Bölgesi)		113	16,8
	Doğu (Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi)		122	18,2

Tablo 2. Katılımcıların AP özellikleri (N=672)

Değişkenler		n	%
Kullanılan AP yöntemi	Yöntem kullanmayanlar	558	83,0
	Modern yöntemleri kullananlar	52	7,7
	Geleneksel yöntemleri kullananlar	62	9,3
	Evet	446	66,4

Erkeklerin AP yöntemi kullanmasını uygun bulma durumu	Hayır	226	33,6
Erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemlerini duyma durumu	Evet	310	46,1
	Hayır	362	53,9
Yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu	Evet	476	70,8
	Hayır	196	29,2

Tablo 3. Kadınların tanıtıcı özellikleri ile BYÖ ve APTÖ arasındaki farklılıkların incelenmesi (N=672)

Değişkenler	BYÖ	APTÖ
	$\bar{X}\pm SS$	$\bar{X}\pm SS$
Medeni durum		
Bekar	64,40±12,69	131,97±25,32
Evli	61,73±16,75	128,19±27,79
t/p	1,122/0,267	1,025/0,306
Eğitim durumu		
Lise ve altı	59,94±16,35	125,61±30,67
Lisans ve üzeri	64,58±12,40	132,55±24,58
t/p	-3,234/0,013	-2,352/0,011
Çalışma durumu		
Evet	62,25±16,15	133,28±25,56
Hayır	64,52±12,46	131,41±25,52
t/p	-1,311/0,192	0,666/0,506
Çocuk varlığı		
Evet	65,80±15,01	133,51±25,09
Hayır	64,08±12,91	131,54±25,56
t/p	0,855/0,393	0,499/0,618
Eşin eğitim durumu		
Lise ve altı	58,28±17,85	120,28±33,87
Lisans ve üzeri	66,21±15,98	136,43±20,51
t/p	-1,829/0,971	-2,339/0,007
Eşin çalışma durumu		
Evet	63,17±18,35	132,32±27,9
Hayır	62,53±12,83	122,40±26,26
t/p	0,125/0,901	1,215/0,229
Gelir durumu		
Gelir giderden az	64,04±13,94	131,90±24,87
Gelir gidere eşit ve fazla	64,26±12,60	131,55±25,86
t/p	-0,209/0,129	30,167/0,906
Yaşanılan bölge		
Kuzey (Karadeniz Bölgesi)	63,46±13,03	130,90±27,36
Batı (Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgesi)	64,24±12,44	132,39±25,51
Orta (İç Anadolu Bölgesi)	65,69±11,69	137,69±19,88
Doğu (Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi)	64,41±14,95	126,98±24,84
F/p	0,799/0,495	3,644/0,013

F: One-way ANOVA testi, t: Bağımsız örneklem t testi*: $p<0,05$ **Tablo 4.** Kadınların AP özellikleri ile BYÖ ve APTÖ arasındaki farklılıkların incelenmesi (N=672)

Değişkenler	BYÖ	APTÖ
	$\bar{X}\pm SS$	$\bar{X}\pm SS$
Kullanılan AP yöntemi		

Yöntem kullanmayanlar	64,11±12,58	132,68±24,40
Modern yöntemleri kullananlar	64,42±15,60	137,38±22,94
Geleneksel yöntemleri kullananlar	64,66±14,99	117,79±32,41
F/p	9,732/0,057	11,254/0,000*
Erkeklerin AP yöntemi kullanmasını uygun bulma durumu		
Evet	64,12±14,25	132,46±26,88
Hayır	64,23±12,43	131,28±24,81
t/p	-0,098/0,922	0,564/0,573
Erkekler için geliştirilen yenilikçi AP yöntemlerini duyma durumu		
Evet	64,23±13,89	134,89±25,31
Hayır	64,16±12,32	128,92±25,40
t/p	0,062/0,950	3,041/0,002*
Yenilikçi AP yöntemlerini kullanmak isteme durumu		
Evet	65,19±12,40	136,86±22,42
Hayır	61,77±14,27	119,09±28,13
t/p	2,930/0,004*	7,875/0,000*

F:One-way ANOVA testi, t:Bağımsız örneklem t testi*: $p < 0,05$

Tablo 5. Kadınların BYÖ ve APTÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları ile aralarındaki ilişki (N=672)

Değişkenler	$\bar{X} \pm SS$		1	2
BYÖ (1)	64,19±13,06	r	0,354	-
		p	0,000*	-
APTÖ (2)	131,68±25,52	r	-	0,354
		p	-	0,000*

r: Pearson korelasyon katsayısı, *: $p < 0,05$